

UIT DE GESCHIEDENIS VAN DE DUIF.

DOOR

G. KALSBEEK.

Waren het, zooals wij bij de geschiedenis der Sierhoenders opmerkten, niet altijd, en niet in de eerste plaats, de nuttige eigenschappen, die aanleiding hebben gegeven tot het temmen der huisdieren, maar meer de pracht der veeren, de hulpbehoevendheid der jonge dieren, het genot, dat hun oppassing verschafte, bij de cultiveering der duif treden vooral de religieuze opvattingen op den voorgrond. Er is geen dier, wiens invoering zóó samenhangt en verbonden is met godsdienstige gewoonten. Grotten en rotsen behooren tot de meest oorspronkelijke heiligdommen, daar woonden de goden, maar dat zijn ook de plaatsen, die de duif bij voorkeur bewoont en hoe schuw zij anders is, daar laat zij zich niet storen. Elke godheid neemt de dieren, die zich vrijwillig aan haar toevertrouwen, in bescherming. Kwamen nu onder de duiven albino's voor, dan werd die witte, lichtglanzende gestalte al spoedig de verpersoonlijking der godheid. En omdat de duif van zulk een uiterstverliefde natuur is, werd zij gewijd aan de Godin der liefde, aan Venus. Wij gelooven zelfs dat de slanke, teere duivengestalte vorm heeft gegeven aan de voorstelling der vrouwelijke godheid. Zeer duidelijk komt dit uit in de oude Assyrische sage: Eens was een moeder, de vischgodin DER-KETO, door omstandigheden genoodzaakt, haar kleindochtertje te vondeling te leggen. Bij een rots liet zij het aan het noodlot over. Maar de duiven erbarmden zich over het verlaten kind en brachten haar broodkruimels die overgebleven waren van een herder, die niet ver

van daar zijn kudde hoedde. Door het af- en aanvliegen der duiven opmerkzaam gemaakt, vond eindelijk de herder SIMMAS het meisje en bracht het den koning. Deze nam het kind aan, gaf het den naam »SEMIRAMIS«, d. i. duif, en bracht het groot. Later werd SEMIRAMIS tot Koningin uitgeroepen en verwierf een grooten roem. En toen zij, het heerschen moede, de regeering aan haar zoon had overgedragen, veranderde zij zich in een duif en vloog met duiven weg. Volgens Hygin. fab. 197 viel van den hemel een buitengewoon groot ei in den Euphraat; visschen brachten het aan den oever, duiven broedden het uit en er kwam een VENUS uit te voorschijn, die later DEA SYRIA genoemd werd, van daar dat de Syriërs visschen en duiven voor heilig hielden en niet aten. En zoo ging deze duivendienst over van den Euphraat naar Voor-Azie en speelt ze bij de Semitische volksstammen een voorname rol. Onder verschillende namen wordt zij daar vereerd als de godin der natuur en der Liefde: de duif is het symbool van SEMIRAMIS, van ASTARTA en ASCHERA, bij de Romeinen van VENUS, overal de belichaming van dezelfde goddelijke voorstelling. XENOPHON merkte op, toen hij met het leger van den jongeren CYRUS Syrië doortrok, dat de inwoners de visschen en de duiven als goddelijke wezens vereerden en hun geen leed zouden aandoen: welke (de visschen) de Syriërs voor Goden hielden en hun geen leed aandeden, evenmin als de duiven.« Volgens Pseudo-Lucian de Syria dea 54 waren in Hierapolis of Bambyce de duiven zoo heilig, dat niemand het waagde er een aan te raken; zelfs als dit iemand bij ongeluk overkwam, dan was hij den ganschen dag beladen met den vloek van deze misdaad; van daar ook, dat de duiven met de menschen in de meest kameraadschappelijkheid leven en hun woningen binnentreden. Hetzelfde bericht de jood PHILO van Askalon: »ik vond daar, zegt hij woordelijk, een ontelbare menigte duiven op de straten en in elk huis en toen ik naar de oorzaak vroeg, antwoordde men mij, dat er een religiëus verbod bestond om de duiven te vangen. Daardoor is het dier zóó tam geworden, dat het niet alleen onder het dak leeft, maar een dischgenoot der menschen is en driest optreedt.»

Maar we zijn den tijd al vooruit geloopt en dienen een paar eeuwen terug te gaan. Toen werden de goden niet meer gehuldigd in rotsen, spelonken enz, men had tempels gebouwd, en dat waren nu de heiligdommen waar de goden verblijf hielden. Groote, trotsche gebouwen, wier torens hoog uitstaken boven de houten, strooien

en met aarde bedekte hutten. En de duiven? De donkere hoekjes ervan namen ze vrijwillig in bezit, ook hier stelden zij zich onder de hoede der goden en gingen ze als een »godsgave« voor heilig door. De duiven der paphische godin op Cyprus, de Phaphiae columbae, die den tempel in en uit vlogen, ja die zich zelfs op de beeltenis van de Godin neerzetten, zijn zoo bekend, zelfs uit de munten, dat wij ze niet nader behoeven te vermelden.

Van de Syrische kusten kwam de huisduif naar Griekenland, veel vroeger dan de meening is van HEHN, die daarvoor het begin der 5de eeuw aangeeft. Nieuwe vindingen bewijzen dat. In het derde graf van MY KANEA heeft men twee gouden bekers ontdekt, die de beeltenis van vrouwelijke goden dragen en op wier hoofd een duif zit. Hier kan geen twijfel zijn, of we moeten in deze godheid ASTARTE APHRODITE zijn. Vijf andere gouden bekers uit het 3e en 5e graf prijken met een gebouw, omgeven met duiven, dat aan den Aphrodite-tempel van PAPHOS herinnert. Uit talrijke munten blijkt, dat in Griekenland het hoofdstation der Aphrodite-dienst in Sikyon was.

Reeds HOMERUS spreekt niet zelden van duiven, maar niets doet vermoeden, dat hij hieronder *huisduiven* verstond. De duiven zijn hem het beeld van den vluchteling en van den bloodaard, zoo vlood ARTEMIS van de zijde van HERA als een duif, die door een havik vervolgd wordt. Zoo vlood HECTOR van ACHILLES, als een schuwe duif, die voor een valk vlucht. Verder gold de duif voor den vogel, die het snelst kon vliegen. Toen in den Argonautentocht het vlugge schip Argo door de rotsen moest en men twijfelde, of daar doorgang was, luidde de raadgeving »maak eerst een proef met den vogel de duif, laat die het eerst van het schip vliegen.« Maar niet altijd weten de gezwinde en schuchtere duiven uit de hangende rotsen te ontkomen, al zijn ze zoo snel als de stormwind en als de woede of de wraak, want nog sneller is de havik, want deze heeft de snelste vlucht en slechts het wonderschip der Phäaken, die de sluimerende ODYSSEUS naar Ithaka bracht, overtreft hem in vlugheid.

In het rotsland en in de wouden was Griekenland zeer rijk aan duiven; rots- en tortelduiven. Zij werden met de lijsters in netten en strikken gevangen, die men in de bosschen spande. In het 23ste boek van den ILIAS heeft ACHILLES bij de lijkspelen van PATROKLUS een levende duif aan den top van een hooge paal gebonden, om als doelwit te dienen: TEUKROS, de gevierde boogschutter, schiet eerst, maar hij vergeet aan APOLLO zijn gelofte te doen en treft alleen het koord. De

bevrijde duif vlucht; daar grijpt MERIONES snel zijn boog, bidt en schiet den vogel, zoodat deze doodelijk getroffen op de aarde neervalt. Zoo werd de duif ook het beeld van den vluchteling en van den gevangene, die zijn boeien slaakt: de drie dochters van ANIUS op Delos (OINO, SPERMO, en ELAIS), die alles wat zij aanraakten in wijn, graan en olie veranderden, en daarom OINOTROPOI genoemd werden; zouden door AGAMEMNON in boeien geslagen en zoo met geweld naar Troje worden gebracht; toen veranderden zij zich in duiven en vlogen weg.

Hier is echter slechts sprake van wilde duiven, eerst CHARON van LAMPSOKUS, de voorganger van HERODOTUS, bericht, dat toen de Perzische zeemacht bij de omvaring van het Voorgebergte Athos onder MARDONIUS te gronde ging, dus 2 jaar voor den slag van Marathon, voor het eerst *witte* duiven in Griekenland kwamen. Onder deze witte duiven moeten nu niets anders verstaan worden dan huis- en tempelduiven. Ook hier dus heeft door de witte kleur (albinisme) de duiven het eerst de opmerkzaamheid, de bescherming en later de verpleging der menschen verworven en doordat ze identiek waren aan de goden, werden ze niet gegeten.

Anders was dit in Egypte, van waar de oudste oorkonden over tamme duiven tot ons gekomen zijn. Uit de 4de dynastie, dus omstreeks 3200 v. Chr., vond men een in steen gehouwen spijslijst, waaruit blijkt, dat de duif reeds ten tijde der Pharao's gegeten werd. Afbeeldingen van duiven vindt men zelfs uit den tijd der 5de dynastie (3000 jr. v. Chr.). Ook maakten de Egyptenaren gebruik van duiven als boodschappers. Op een tafereel, voorstellende de Kroning van RAMSES III, wordt deze voorgesteld als de pshent of dubbele kroon van Boven- en Beneden-Egypte te hebben aangenomen en ziet men een priester, die vier duiven naar de vier windstreken laat vliegen om deze gebeurtenis overal aan te kondigen¹. Dat ook in Griekenland al zeer vroeg de duif als bode gebruikt werd, zullen we later zien.

Ook in Palestina werden al vroeg tamme duiven gehouden; zoo huisden, volgens JOSEPHUS, op den koningsburg te Jerusalem vele tamme duiven en wordt er in den bijbel herhaaldelijk van deze vogels gesproken. De eerste eenigermate zekere tijding van tamme duiven vindt men bij Jesaja 60, 8: Wie zijn zij, die daar komen

¹ *Album der Natur* 1882, bldz. 372.

aangevlogen als een wolk en als duiven tot haar vensters?« Onder deze vensters moet verstaan worden de openingen, die de duiven als uitvlieggaten dienen. Dit gedeelte van Jesaia moet geschreven zijn na de Babylonische veroveringstochten. En het hooglied van SALOMO, waar melding gemaakt wordt van de vriendelijke oogen der duiven, van haar snelle vlucht en van het nu eens dartel, dan weer treurig kirrend geluid, dagteekent waarschijnlijk uit den Grieksch Macedonischen tijd. LUTHER's »zwaluwen« Psalm 84 zijn volgens ROSEN-MÜLLER duiven. In nog lateren tijd deden de Israëlieten hun minachting kennen jegens de Syrische duivengodin der Samaritanen: deze waren »duivenaanbidders«.

Wel vreemd klinkt het in tegenstelling hiermede, dat in het N. T. onze vogel als symbool van den geest Gods verschijnt. In Genesis zweeft Gods geest over het water, en volgens een oud joodsche uitlegging in de gestalte van een broedende duif. De duif, die Noach liet uitvliegen, staat in verband met een andere Oostersche mythe. Ook op Cyprische munten vindt men een duif met een boomblad in den snavel. Evenals bij de Grieken gold ook bij de Israëlieten de duif als een snel vliegende vogel. De in het nauw gebrachte DAVID wenscht de vleugels der duif, om zijn vijand te kunnen ontvlieden (Psalm 55, 7). In den *Talmud*, ontstaan in de eerste vijf eeuwen n. Chr. worden reeds tien verschillende soorten van duiven, waaronder vijf huisduivenrassen, genoemd.

Ten tijde van MOHAMMED werden in Arabië vele duiven gehouden, zij golden den Mohammedanen voor heilig, werden door hen vereerd en niet gegeten, omdat zij hun profeet op zijn vlucht hadden gered: door zijn vijanden vervolgd, vluchtte MOHAMMED in een hol. Toen zijn vervolgers wilden binnengaan, vonden zij voor den ingang een duif rustig zitten broeden en een onbeschadigd spinneweb, daarom meenden zij, dat MOHAMMED niet in dit hol was en gingen voorbij.

Zoo was MOHAMMED gered en daarom verbood hij de spinnen te dooden en verklaarde hij de duiven voor heilig. Een dergelijke mythe vinden wij meermalen in het volksgeloof. Zoo ontkwam ROBERT BRUCE, de paladijn van Schotland, eveneens door een spin, waarom er thans nog menschen in dat land zijn, die om deze reden geen spin zullen dooden. DSCHINGISKAN werd door een uil gered.

De Phoeniciërs brachten natuurlijk in hunne koloniën ook hun goden. Zoo stichtten zij in Cilicië op den berg Eryx een tempel aan APHRODITE gewijd, welke tempel door scharen van duiven, hoofdzakelijk witte, be-

woond waren. Als de godin naar Afrika op reis ging, verdwenen met haar heur duiven; verscheen na negen dagen de eerste duif weder, dan werd er een groot feest gevierd, want ook de komst der godin was aanstaande.

In den treurigen tusschentijd zullen waarschijnlijk de duiven in hunne broedplaatsen opgesloten gehouden zijn, maar in elk geval zijn de Romeinen langs dezen weg met het houden van duiven bekend geworden en kwamen ze daar in dienst van VENUS. Maar hier heeft het mythisch karakter van den vogel het eten er van niet verhinderd. »De priesters», zegt BALDAMUS, »hadden intusschen weldra ontdekt, dat deze heilige gasten der goden een aangename en gezonde spijs opleverden, vooral de jonge. Deze werden daarom voornamelijk bestemd voor de »zoen- en brandoffers der priesters.» Naast de tempels begonnen zich de koninklijke paleizen te verheffen, in welker torens en muren de heilige duiven gingen nestelen, tot eindelijk ook de »onderdanen» bemerkten, dat de duiven »zeer goed eetbaar» waren en daarom potten en hokjes aan hunne hutten en aan de stadsmuren hingen, om ze te vereeren en... te verteren. Kortom: het was de smaak in eigenlijken zin, die, lang vóór het ontwaken van den idealen smaak, de duiven tot huisdieren maakte.» Toch ging de idee van de verwantschap van den vogel met VENUS niet dadelijk geheel verloren. Dit bewijst ons MARTIALIS.

Ook volgens VARRO werden de meeste duiven in halfwilden staat gehouden, zij bewoonden de hoogste torens en tinnen der landhuizen, kwamen en gingen vrij in en uit en zochten hun voeder op het land. Een ander soort, voegt VARRO er aan toe, is tammer en leeft alleen van het thuis gereikte voeder, zij is hoofdzakelijk *wit van kleur*, terwijl de wilde en halfwilde geheel zonder wit is. Deze volkomen gedomestiseerde duif — blijkbaar de uit Babylonisch stammende ASTARTE-APHRODITE-VENUS-duif — werd met de inheemsche grijze duif gepaard, welke kruisingen in groote »duivenhuizen» gehouden werden, die soms vijfduizend exemplaren bevatten.

Het onderscheid tusschen beide soorten, de huisduiven en de veld-duiven, kent ook GALENUS, die er nog bij voegt, dat men in zijn woonplaats, de omstreken van Pergamum in Klein-Azië, op het land torens bouwt om de duiven te lokken en te voederen.

Dat bij de Romeinen voor de tamme duif wit de geliefkoosde kleur was, blijkt wel hieruit, dat een paar witte duiven van goed ras ruim 3 gulden waard was. Maar fraaie duiven kostten veel meer. Iemand bood den ridder L. AXIUS bijna f 100 voor een paar buiten-

gewoon schoone duiven, doch AXIUS zeide, dat hij ze niet voor minder dan f 160 wilde afstaan. PLINIUS doelt op zulk een duivenmanie, waar hij zegt, dat velen krankzinnig zijn in hunne liefde voor duiven (X, 37).¹

Van Italië uit kwam de duif verder over Europa en ook het Christendom nam de duif al vroeg in haar vormen en mythen op, o.a. in haar dogma der zielsverhuizing: de duif was een reine, vrome vogel, eenvoudig en zonder valsheid, in haar gestalte daalde de heilige geest neder; bij den dood der geloovigen steeg de ziel als duif ten hemel. Op Longobardische graven werden palen met duiven geplaatst. Van een zinkend schip zag men van het strand de zielen der verongelukten als *witte* duiven uit de golven naar den hemel vliegen. Op de oudste Christelijke Katakomben ziet men de duif afgebeeld en in de middeleeuwsche legenden der heiligen is de verschijning van een duif het zichtbare teeken der inwerking van den heiligen geest. Toen de Frankenkoning CHLODWIG op Kerstdag 496 door REMIGIUS te Reims gedoopt werd, bracht, zooals HINCMAR in »*het leven der heiligen*» vertelt, een duif het oliefleschje ter zalving uit den hemel. Uit dit »*ampulla sacra*» werden in het vervolg alle Frankische koningen gezalfd: de eerste was PHILIPP II (1179). Helaas, toen men in Frankrijk met de Fransche revolutie in Frankrijk dacht, nooit koningen meer te zullen krijgen, heeft men in 1794 het fleschje gebroken!!

Ook GREGORIUS VAN TOURS had een duif als attriboot.

Evenals bij de oude Romeinen heeft ook in het verdere Europa het mythisch karakter van den vogel het eten er van niet verhinderd. In de benedictiones Ekkehardi wordt zelfs tamelijk naef de heilige geest gebeden om zijn gebraden evenbeeld vóór den maaltijd te zegenen! In Rusland alleen staat de duif nog tegenwoordig onder de bescherming van den godsdienst, zoo zal geen orthodoxe Rus een duif eten.

Hoewel de duiven in de Christelijke symboliek een groote plaats innemen, is haar deel in het volksgeloof zeer bescheiden. Was de witte duif in het Christendom het beeld van liefelijkheid, aanvalligheid en zachtmoedigheid, de wilde, grijze duif gold bij de Oud-Germaansche volken voor een onheilspellenden vogel, soms zelfs was zij de doodsvogel. Deze voorstelling vinden wij op Arisch gebied terug. Zelfs in den oudsten *Veda*,² den *Ringveda*, die uitsluitend geestelijke liederen bevat, kon-

¹ *Album der Natuur* 1882, blad. 373.

² De *Veda's* zijn de oudste godsdienstige boeken der Indiërs.

digd de duif verderf aan en wordt als bode van NIBRITI, de genius van het verderf en van YAMA, den doodsgod, voorgesteld. De aanleiding tot deze indo-germaansche voorstelling zal deels in haar zwart-grijs gevederte, deels in haar klagende stem gelegen hebben, zooals het in Sumerische boet-psalmen heet: »Als een duif klaagt hij'' en »als een duif klaag ik en verteer in zuchten.»

Tortelduiven, die op vele plaatsen Godsvogels genoemd worden, mag men niet eten. Zij brengen geluk in het huis, waarin zij gehouden worden, doch moeten niet gekocht worden, maar ten geschenke ontvangen zijn. Alle duiven weren ziekten af, de tortelduif in Oldenburg bepaald de tering. Duivenbloed verdrijft in Silezië de wratten.

In Boheme neemt op Palmzondag de huisvader een pas uit het ei gekomen duivenkuiken, strijkt er alle huisgenooten mede over het gezicht, opdat zij geestelijk en lichamelijk rein blijven en geen wratten of sproeten bekomen. (Sloet).

In ons land is het zeer gebruikelijk, ook nog tegenwoordig, dat om een kind van den dauwworm te genezen, een paar tortelduiven boven de wieg gehangen worden.

In Zuid-Duitschland bevestigt men tegen de spijsafvoerende opening van een kind, dat stuipen heeft, die geplukte opening van een duif, die soms na eenige minuten uit gebrek aan adem sterft. Het kind komt in een gerusten slaap en geneest. (Sloet).

Een bijzonder geval willen we nog uit Sloet »De dieren in het Germaansche volksgeloof'' aanhalen. Het gebeurde in Attenhofen in Zwaben. Een zeer gierige boerin gaf nooit iets aan de armen, maar sloot het, wat door anderen gewoonlijk gegeven werd, in een kast om het te bewaren. Een arme man voorspelde haar vloekend, dat dat alles in wormen zou veranderen. Toen zij de kast eens opende, zag haar man tot zijn schrik, dat dit werkelijk het geval geworden was. Hij stootte zijn vrouw in de kast en sloot die toe. Toen men later, eens willende zien, wat van haar geworden was, de kast opende, was er niets in dan een witte duif, die door het venster hemelwaarts vloog. Zij was de ziel van de vrouw, die door haar schrikkelijken dood van haar zonde verlost was.

Het was ten tijde der kruisvaarders een algemeen geloof, dat de duif geen gal had, die een toornige of wrevelige stemming kon opwekken. Reeds bij WALTHER van de Vogelweide wordt de gemalin van Eilips van Zwaben genoemd een »rôs âne dorn, een tübe sunder gallen.'' En ook CATS zegt:

Wat wil je dat ick seggen sal?

Ick ben een duyve sonder gal.

Talrijk zijn in onze taal de uitdrukkingen die betrekking hebben op het mythisch, *niet* op het werkelijk karakter van de duif. Wij zien in de duif het zinnebeeld van reinheid, onschuld en zachtmoedigheid. »Een kleine duif» is een jong meisje. »Mijn duifje!» is figuurlijk »mijn liefje», »mijn engeltje» en VONDEL zegt, sprekende over de huwelijksliefde:

Door deze liefde treurt
De tortelduif, gescheurd
Van haar geliefden tortel;
Zij jammert op den dorren trunk
Van eenen boom, verdroogd van wortel,
Haar leven lank.

En toch is één blik op de voederplaats voldoende, om de duiven te leeren kennen, als vogels, die elkander elk korreltje graan misgunnen. Ook met hun huwelijksrouw is het treurig gesteld, niet alleen de doffers begaan in dit opzicht buitensporigheden, maar ook komt het dikwijls genoeg voor, dat duiven, die onder haar troep voor haar hart niet vinden wat zij wenschen, als liederlijke deernen er van doorgaan, en zich, nu hier dan daar, op een voederplaats te koop bieden tot eindelijk een doffer, onverschillig van edele dan van lage afkomst, haar liefde aanneemt. Wat ook de aanhankelijkheid der duiven tot haar heer betreft, wordt door de fokkers ook naar waarheid gekarakteriseerd: »Wie zijn geld niet kan zien liggen, koope duiven, dan kan hij het zien wegvliegen.»

Wat de eigenlijke duiventeelt, d.i. de ras- en kleur-duiventeelt betreft, ook hierin zijn de Oostersche volken de Europeesche voorgegaan. Al spoedig na het jaar 1000 richtten de Kalifen van Bagdad en de Sultans van Egypte duivenposten op, die in de kruistochten een rol gespeeld hebben en tot 1300—1500 bestonden. Dat de Mohammedanen ook later nog ijverige en rationeele duivenfokkers geweest zijn, weten de Europeesche liefhebbers zeer goed. Reeds in 1596 verscheen in het derde deel van een in de Perzische taal geschreven boek over het leven en de hofhouding van den Sultan AKBAR een uitmuntende beschrijving over de duiventeelt van dezen vorst. Er worden 17 rassen en variëteiten in beschreven en afgebeeld. De schrijver zegt daarin: »de vorsten van Iran en Turan (Perzië) zonden hem eenige zeldzame duiven en wyl Zijne Majesteit die rassen kruiste, een handelwijze die men nooit te voren gedaan had, verbeterde hij die grootendeels.»

Omstreeks dezen tijd waren reeds eenige Aziatische rassen, wellicht ten-

gevolge van de Kruistochten, maar ook door het handelsverkeer der Hollanders, naar westelijk Europa gekomen. Wel had men hier reeds vroeger duiventeelt bedreven — zoo verordende KAREL DE GROOTE dit voor zijn pachthoeven in de »Kapitulariën» — maar een werkelijke liefhebberij had zich niet ontwikkeld, men hield alleen veldvluchters. Deze zullen onzen Hollandschen vrouwen uit de 13de en volgende eeuwen ook den duivendrek geleverd hebben, waarmee zij het linnen insmeerden, eer zij het klodderend doopten en dompelden in de waschtobbe om het te wasschen: duivendrek toch verving bij de lagere klassen lang de plaats van zeep.¹ »Oude lieden,» zegt HOFDIJK in *Ons Voorgeslacht*, „heugt het nog, hoe op sommige plaatsen het wasschen met zeep slechts door enkele vrouwen werd uitgeoefend, die als waschloon voor een hoofd-doek een ei ontvingen.» Omstreeks 1550 verminderde het gebruik van duivenmest bij het wasschen.

Dat de duivensport niet eerder in W. Europa tot bloei kwam, moet ook toegeschreven worden aan het feit, dat men deze liefhebberij in de middeleeuwen trachtte te onderdrukken door ze strafbaar te stellen. Zoo verbood men in 1299 in Neurenberg het houden van duiven op poene van 50 pond boete. In Frankrijk was het houden van duiven een voorrecht van den adel en daarom werden deze dieren dikwijls door het volk vervolgd. Maar, zooals gezegd, tegen het einde der 15de eeuw kwamen door het handelsverkeer der Hollanders eenige Aziatische rasduiven naar W. Europa en sedert dien heeft zich de liefhebberij voor de duivenfokkerij meer en meer verbreid. Holland en België zijn de Europeesche landen, waar de liefhebberij voor duiven reeds in de 16de eeuw in vollen bloei stond en van hieruit zullen zij zich over Engeland, Frankrijk, Duitschland enz. verbreid hebben.

KONRAD GESNER (1555) noemt alleen veldduiven, tamme duiven (»Zam Schlagtuben» of »Welschtuben») en Russische duiven (Ghösslet-Tuben”).

De Italiaan ANDROVANDI (1600) wijst reeds met nadruk op de Hollandsche duiventeelt; hij beschrijft als inlandsche rassen glad en vederpootige veldvluchters en een groote breedborstige soort, Tronso of Isturnellato genoemd (De Romeinsche duif?); als buitenlandsche de Lokduif, de gekuifde Cyprische (de Raadsheerduif waarschijnlijk), den gladpootigen gekuifden kropper (waarschijnlijk de deutsche kropper) en den Hollandschen kropper met lange en bevederde pooten, verder de

¹ LEEGWATER, *Kleyn Chronyken* 10.

Indische duif (wellicht Meeuwtjes) en een korte, dikke, wratsnavelige duif (Valkenet), dan de Perzische of Turksche duif (postduif) en de kortvleugelige en kortstaartige »duif met den eendensnavel» (in elk geval een hoenduif) uit Indië; als speciaal Nederlandsche duiven beschrijft hij de kroppers, kortsnavels (Meeuwtjes), overslagers en draaiers (Tuimelaars en ringslagers), de helmduif, gekleurde met witten kop, staart en vleugels of omgekeerd (laatste Calotten, eerste Nonduiven).

De Frankforter arts G. HORST (1669) beschrijft Russische, Cyprische duiven, Valkenet, pauwstaart (als »Cyprische pauwstaart»), tuimelaars; Bagdetten (als »Dück mäules»), kroppers, ringslagers, en monnikduiven (»Nonduiven»?)

In de 16e eeuw noemde men in Holland en België de Tuimelaars *overslagers* en de fijnste onder hen *draaiers*. De doffers klepten, volgens ANDROVANDI, niet alleen met de vleugels, wanneer zij boven hun duiven vliegen, doch ook bij het opstijgen en bij het »ringslaan», en wel in zoo erge mate, dat hun slagpennen dikwijls braken.

DARWIN heeft zeer veel moeite gedaan de verschillende duivenrassen en vooral ook de tuimelaars in hun geschiedenis na te gaan. Zoo spreekt hij van de notitie van BELON over tuimelaars in Paphlagonie, ongeveer 1550, verder kon hij ze niet volgen. HAHN geeft in *Die Haustierte*, nog twee notities: STEPHAN GERLACH de oude spreekt in 1576 van duiven, die hij in Galata zag en die zeer duur waren, een paar gold 4-5 ducaten. Hij zegt er van: »zij schieten in de hoogte en dalen in ijzingwekkende saltomortales weer naar beneden, zij slaan wel 50, 60 maal over den kop, voordat zij op den grond komen.» JOH. BECKMANN spreekt in 1760 te Petersburg van een eigenaardige wedvlucht. De weddende personen (Russen) lieten de duiven opvliegen en gingen haar vlucht in een schaal met water na, zeker om het naar boven zien te vermijden.

In het algemeen schijnen de rasduiven meer over zee van Oost-Azië naar Europa gebracht te zijn, terwijl de kleurduiven meer over land en over de Middellandsche Zee van het Oosten naar Europa zijn ingevoerd. In den jongsten tijd importeerde Europa direct nog rassen uit Azië en Noord-Afrika (Meeuwtjes, Lahora, Mutti, Koraalooogen, Libanons, en de Kairoduif, de laatste in 1862) en hoewel men thans reeds meer dan honderd duivenrassen en variëteiten heeft, is het ontstaan van nieuwe rassen en het veredelen van reeds bestaande o. a. van pauwstaarten nog lang niet afgelopen, want vooral in den jongsten tijd is in het Oosten zoowel als in de Europeesche landen de duivenliefhebberij een ware hartstocht geworden. Geen andere huisdiersoort, zelfs de

hoenders niet uitgezonderd, kan vergeleken worden met de duiven, wat den rijkdom en den glans der kleuren en de verscheidenheid der teekening aangaat. Dat alles te zamen genomen en daarbij gevoegd, zegt BALDAMUS, »de groote tembaarheid en vertrouweljkheid der duiven, de levendigheid en sierlijkheid harer bewegingen, vooral van de vlucht, de eigenaardigheden van deze laatste, alsmede zelfs van de stem" en, voegen wij er bij, niet het minst ook de groote verscheidenheid; dat alles heeft er toe medegewerkt om de liefhebberij tot zulk een hoogen trap op te drijven. En ook het nut mag niet geheel worden weggecijferd. Want, afgezien van het bijgeloof der middeleeuwen, dat men met duivenbloed en duivenvleesch allerlei ziekten en gebreken meende te genezen, is het vleesch der duiven overal, waar religieuse opvattingen dit niet verbood, een gezocht gebräad en moet het een licht verteerbaar voedsel zijn voor zieken en zwakken. Een eigenaardige plaats nemen nog tegenwoordig de »duiventorens" in Egypte en andere Oostersche landen tot Perzië in, men bouwt ze daar niet om de dieren zelf, maar om hun mest, waarop b.v. in Ispahan de wereldberoemde meloenen geteeld worden. De stroomest der groote huisdieren dient daar uitsluitend voor brandmateriaal. Ook in de »postduiven-diensten" komt het groote nut der duiventeelt voor den dag. Dat men reeds in de oudheid in Egypte de duif voor boodschappen gebruikte, hebben we reeds gezien. Ook in Griekenland is de duif als bode al zeer vroeg bekend. TAUROSTHENES zond in het midden der 5de eeuw v. Chr. zijn vader door middel van een duif het bericht van zijn overwinning, de duif kwam nog denzelfden dag in Algina aan. ANACREON, die in de 6de eeuw v. Chr. leefde, laat in een van zijn Oden een duif zeggen, dat zij liefdezangen door de lucht brengt aan een schoon meisje.

Ook PLINIUS spreekt over het gebruik van duiven in oorlogstijd. »Zij zijn ook gebruikt als overbrengsters van belangrijke tijdingen gedurende de belegering van Mutina (Modena). DECIUS BRUTUS zond brieven, aan haar pooten gebonden, naar het leger van de consuls. Wat voordeel had ANTONIUS nu van zijn loopgraven en zijn strenge blokkade en zelfs van zijn dwars over de rivier gespannen netten, terwijl de gevleugelde bode de lucht doorkruiste?"

Ook maakte de Venetiaansche doge DANDOLO in de 13de eeuw bij de belegering van Candia een nuttig gebruik van postduiven, van welke de talrijke duiven, die thans nog te Venetië op de koepels van de St. Markuskerk verblijf houden en op het plein van San Marco van stadswegen worden verpleegd en gevoederd, gezegd worden de afstammelingen te zijn.

In »Beleg en verdediging van Haarlem in 1572 en 1573" van Dr. EKAMA lezen wij: »Toen de stad nu geheel ingesloten was, en de wegen nauw bezet waren, zoodat het voor de boden of posten hoogst gevaarlijk werd zich buiten de stad te wagen, besloot de regeering tot een ander middel de toevlucht te nemen, waarvan (zooals bekend is) de Romeinen reeds met goed gevolg hadden gebruik gemaakt. De duivenpost is reeds zoo menigmaal beschreven, dat het niet noodig is hierop terug te komen. Den 8sten Mei zijn de vier eerste posten onder bedekking van twintig of dertig haakschutters naar de schepen gegaan, deze soldaten maakten alarm op vijands leger, en in dien tusschentijd zijn de posten gepasseerd; zij hadden bij zich in een »mandeken" drie of vijf duiven of »doffers", die de posten wederom wezen zouden, want deze zinnebeelden des vredes keerden onbezorgd terug naar de plaats waar zij geboren waren of hare jongen kweekten. Hoe menigmaal zal de arme Haarlemmer, die de gevleugelde boden zag toesnellen, zich de vleugelen dezer dieren toegewenscht hebben om de stad der verwoesting te kunnen ontvluchten! Vier dagen daarna kwam de eerste duif, en den volgenden dag nog een duif met een brief, waarin beloofd werd dat er proviand en kruut gezonden, en pogingen tot ontzet zouden gedaan worden. Door middel van de duiven kregen de inwoners meermalen brieven van den prins van Oranje, waarin deze de burgers en soldaten aanvuurde om toch moed te houden, en hun telkens hoop gaf op ontzet dat echter niet geschiedde.

Dees Boden van de Stadt om Brieven af te draghen;

Zij brachten Kleynen troost en soberen bescheyt.

Door een toeval ontdekten de belegeraars deze vliegende briefdragers; hetzij dat de duiven vermoeid op den een of anderen boom neerstreken om uit te rusten, hetzij dat een soldaat uit louter baldadigheid een duif neerschoot, en den brief onder de vleugels ontdekte, welke onmiddellijk aan Don Frederik werd overgebracht. Na dien tijd werd op de duiven voortdurend jacht gemaakt, en de Spanjaarden kwamen daardoor dikwijls meer te weten, dan door de spionnen, want, zooals MENDOÇA zegt, de rebellen hadden er niet om gedacht om cijferschrift te gebruiken, of dezelfde tijding aan verscheidene duiven toe te vertrouwen. Men begon nu ook gemeenschap te onderhouden door met vuren en vlaggen seinen te geven, want toen den 25sten de vierde of laatste vliegende post met een briefje was binnen gekomen, werd dit 's avonds aan de prinsgezinde vrien-

den te kennen gegeven met een fakkel aan den laatsten omgang van den toren.”

Ook de Chineezzen zijn reeds sedert eeuwen bekend geweest met de bijzondere eigenschappen van de postduif. De engelsche consul SWINHOE zegt in zijn »*Natuurlijke historie van het eiland Hainan*”, dat duiven daar gebruikt worden tot het overbrengen van brieven, en dat een Chineesch werk het volgende zegt over die duiven: »Haar halzen zijn opgezwollen als door kropgezwollen; haar kleuren zijn van meer dan twintig soorten; haar gemoed is verliefd; zij krijgen elke maand jongen. Die donker purperen oogen met zwarte wolkjes hebben, of zwarte oogen met geel gestippeld, of olieachtig gele oogen met witte wolkjes, en die oogen hebben van kleur als gebrande olie, zullen, als zij losgelaten worden, een duizend li (150 Kilometer) van huis, altijd terugkeeren. De *Ycw-yang-tsa-tsoo* verzekert dat de Po-sze schepen een groote menigte duiven aan boord hebben, en haar gebruiken om brieven te brengen naar de huizen der zeelieden.”

De eerste vermelding van postduiven in Engeland, zegt Dr. WINCKEL in zijn »*Postduiven en hare africhting*”, geschiedde in een tegenwoordig zeer zeldzaam werkje van zekeren JOHN MOORE, wormdoctor te Abchurch Lane, getiteld *Columbarium* en uitgegeven in 1735. Daarin lezen wij o. a. het volgende van de postduif: »Zij wordt veelvuldig gebruikt om een brief van de eene plaats naar de ander te brengen. En de bewonderenswaardige kundigheid of schrandtheid van deze duif is zoo groot, dat, ofschoon gij haar geblinddoekt twintig, dertig, ja zelfs honderd mijlen ver brengt, zij toch onmiddellijk vliegen zal naar de plaats waar zij geboren is. In Turkije noemt men deze duiven bagatins of postboden, en de Turken en Perzen fokken deze soort van duiven veelvuldig in hunne serails, en in deze huizen bevindt zich steeds een persoon, wiens bezigheid bestaat in het voederen en africhten van deze vogels, voor een gebruik dat ik terstond zal verklaren en 't welk zij op deze wijze doen: Als een jonge vogel zeer snel naar huis vliegt, en tot zijn volle krachten is gekomen, brengen zij hem in een mand of op een andere wijze ongeveer een halve mijl van huis en laten hem dan vliegen. Daarna brengen zij de duif een mijl ver, dan twee, vier, acht, tien, twintig en zoo voort, tot dat zij ten laatste uit de verste gedeelten van het rijk terugkeert. Dit gebruik is zeer algemeen, want elk pacha heeft gewoonlijk een mandvol van deze duiven, die hem uit het serail gezonden zijn en in geval van een oproer of

een ander belangrijke gebeurtenis, bindt hij een brief onder de vleugels van een duif waardoor het vliegen niet in het minst gehinderd wordt en laat onmiddellijk de duif los. Maar uit vrees, dat zij geschoten of door een havik gegrepen zal worden, laat men gemeenlijk vijf of zes duiven te gelijk los, zoodat op deze wijze berichten verzonden worden, veiliger en sneller, dan op een andere wijze doenlijk zou zijn.

»N.B. Als de duif niet geoefend is toen zij jong was, zal de beste van allen toch zeer onverschillig vliegen, en waarschijnlijk verloren gaan.»

De familie ROTSCILD heeft een belangrijk gedeelte van haar vermogen te danken aan het in dienst nemen van postduiven. »Voor dat men van de electriciteit gebruik maakte, had baron ROTSCILD een ontzaglijke menigte duiven aan het werk. Het was een prachtige verzameling van gevlekte blauwe, rood- en blauwbonte duiven. Deze duiven brachten het nieuws van de beurs van Parijs, en dikwijls verdiende de baron in Engeland, even nadat de duiven waren aangekomen, vele duizenden ponden sterling. De duiven kwamen niet onmiddellijk van den vasten wal, want tusschen Parijs en Londen waren onderscheidene stations: de duiven, die te Dover te huis behoorden, brachten de berichten van Calais; te Dover werden zij aan andere duiven toevertrouwd, die te Sittingbourne haar verblijf hadden; daarna aan duiven van Blackheath; en vervolgens weer aan anderen die de brieven naar Londen brachten.»

Eindelijk is het ons algemeen bekend welk een groote rol de postduiven gespeeld hebben in den oorlog van 1870/71, bij het beleg van Parijs. Toen de vrede gesloten was, was VON BISMARCK zoozeer overtuigd van het groote nut van de postduif in den oorlog, dat hij onmiddellijk te Berlijn, Keulen, Straatsburg, Metz en andere plaatsen postduiven-stations inrichtte. En dit voorbeeld werd dra gevolgd door andere landen. Toch is het de vraag, of de duiven aan de hoog gespannen verwachtingen zullen beantwoorden.

Ten eerste toch stelt men zich de zaak dikwijls verkeerd voor: de duiven bezitten geenszins een bijzondere kracht, maar zij keeren, ook op grooten afstand, naar hun slag terug, wanneer zij den weg kennen, of zich althans voldoende kunnen oriënteeren. Men zal nooit een Amsterdamsche postduif naar Berlijn kunnen zenden, wel echter een Amsterdamsche duif uit Berlijn naar Amsterdam. Ten tweede kan een storm haar geheel uit haar richting drijven, zooals het bij een wedvlucht Weenen-

Berlijn in 1894 geschiedde, en zooals nog onlangs in Juni 1904 bij een wedstrijd te Spandau, waar van de 15000 duiven nauwelijks de helft de plaats van bestemming hebben bereikt.

Over de *afstamming* van de huisduif kan na de uitmuntende onderzoekingen van DARWIN geen twijfel meer bestaan: met zekerheid mogen we aannemen, dat zij is ontstaan uit één wilde soort en wel de rotsduif — *Columba livia*. Het lijkt oppervlakkig beschouwd wel zeer vreemd, dat zoo verschillende vormen als krommers en meeuwtjes, bagdetten en hoenduiven e. a., aan één stam ontsproten zijn! Maar, wanneer men de geheele rij der rassen en variëteiten overziet, vindt men niet alleen scherpe contrasten, maar ook in en tussehen hen en de afzonderlijke exemplaren voldoende overgangen, zoodat de contrasten als het ware wegvallen en ineenvloeien. Bedenkt men daarbij, dat de huisduiven in den ouden zetel der duivencultuur, in Azië, sedert duizende jaren met zorg en overleg gefokt worden, dat in het eene gebied deze, in het andere die variëteiten ontstonden, om dan tot constante rassen te worden doorgefokt, zooals dit tegenwoordig nog geschiedt — dan schijnt het minder vreemd, dat al onze rassen en variëteiten der huisduif van één soort, de blauwe rotsduif afstammen. DÜRIGEN geeft in zijn *Geflügelzucht* nog de volgende gronden op: 1. de *overeenstemming* der meest verschillende huisduivenrassen met de rotsduif in *kleur* (blauw met zwarte banden); 2. de *neiging* der huisduiven, na minder of meer generaties op de kleur der rotsduif *terug te slaan* (atavisme) en dat het blauw ook bij anders gekleurde duiven, o. a. de roode, steeds nog op vleugels, staart enz. te vinden is; 3. de *stem* is bij de meest verschillende rassen dezelfde en komt overeen met die van de rotsduif; 4. ditzelfde geldt van het *wezen* en de *levenswijze*: alle nestelen in en aan gebouwen en muren, nooit op boomen, geven de voorkeur aan donkere nestplaatsen; 5. alle rassen en variëteiten onder elkaar en de bastaards met de rotsduif zijn volkomen *vruchtbaar*; 6. geen andere vermoedelijke wilde stamsorten zijn te vinden en hoe zou het mogelijk geweest zijn, dat acht of tien soorten konden uitsterven, terwijl de blauwe rotsduif alleen overbleef en tegenwoordig nog veelvuldiger voorkomt dan voorheen?

Op al deze gronden kunnen wij als zeker aannemen, dat de blauwe rotsduif de stamvorm is van al onze huisduiven. Het eerst zal men bij het fokken kleurvariëteiten verkregen hebben, vermoedelijk eerst witte en zwarte, omdat deze beide kleuren reeds in de kleur en teekening der

rotsduif voorkomen; spoedig daarna of gelijktijdig de gevlekte en schimmels.

BALDAMUS zegt hieromtrent: » Uit de reeds bij de rotsduiven aanwezige hoofdkleuren *aschblauw*, *zwart* en *wit*, laten zich de verschillende gemengde kleuren, de gevlekte en schimmels van allerlei soort, zoowel als hare éénkleurigheid door gedeeltelijk of geheel leucisme (albinisme) en melanisme — de meest algemeene kleursveranderingen — voldoende verklaren.” De purperglans aan hals en borst verbleekte tot geel en rood en deze kleuren breidden zich verder over het lichaam uit; paringen van verschillend gekleurde exemplaren gaven vogels met gemengde en nevenkleuren (meelvaal, isabelle, zilver enz.) Hoe langer de duif gefokt werd, hoe meer zij tot lieveling der Aziatische volken, hoe meer zij het voorwerp van opmerkelijke behandeling, ja van ver-eering werd, des te zorgvuldiger nam men elke afwijking, elke toevallige vorming waar en streefde deze te volmaken tot constante eigenschap. En dit streven is men niet moede geworden, nog tegenwoordig zelfs toont men hierin in alle landen den meest opgewekten ijver!

Steenwijk, 1904.
